

MARCH 10, 2024 | TEHRAN

۲۰ اسفند ۱۴۰۲
محل برگزاری: تهران

اولین کنفرانس بین المللی پژوهش های مدیریت، تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش

بررسی اهمیت مدیریت استفاده از فضای مجازی و نقش استفاده بیش از حد از آن در کیفیت زندگی دانش آموزان

متین ابراهیمی حسرتانلو

دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران
ehmatin78@gmail.com

کماندار قیطران نژاد

کارشناسی برنامه ریزی آموزشی، دانشگاه پیام نور واحد هریس
kamandarqeytrani@gmail.com

احسن سرباز حاجی عطالو

کارشناسی راهنمایی و مشاوره، دانشگاه محقق اردبیل
srbz.1992x@gmail.com

نعمت اله چارخلی ئینانلو

کارشناسی الهیات فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشگاه پیام نور واحد بوئین زهرا قزوین
nemat.inanloo97@gmail.com

شکراله سرباز حاجی عطالو

کارشناسی ارشد فلسفه و الهیات، دانشگاه صدرالمتلهین تهران
Sarbazfardin@gmail.com

چکیده

مدیریت درست زندگی و عواملی که بر شیوه زندگی ما تاثیر می گذارد، از اهمیت بالایی برخوردار است. یکی از عواملی که امروزه به عنوان سبک زندگی مطرح می شود، فضای مجازی و استفاده ی بی رویه از آن می باشد. مدیریت چنین فضایی می تواند افراد را کمک کند تا در زندگی با مشکلات متعددی مواجه نشوند. کیفیت زندگی، کیفیت درک شده زندگی روزمره یک فرد است؛ یعنی ارزیابی از رفاه یا عدم وجود آن. این شامل تمام جنبه های عاطفی، اجتماعی و جسمی زندگی فرد می شود. در مراقبت های بهداشتی، کیفیت زندگی مرتبط با سلامتی ارزیابی چگونگی تأثیر سلامتی فرد در طول زمان توسط یک بیماری، ناتوانی یا اختلال است. فضای مجازی می تواند بر کیفیت زندگی افراد اثرگذار باشد به همین دلیل مدیریت استفاده از آن می تواند باعث شود کیفیت زندگی افراد و به خصوص دانش آموزان کاهش پیدا نکند. مطالعه حاضر با روش کتابخانه ای در گردآوری داده ها، به بررسی اهمیت مدیریت استفاده از فضای مجازی و نقش استفاده بیش از حد از آن در کیفیت زندگی دانش آموزان می پردازد.

واژگان کلیدی: مدیریت فضای مجازی، دانش آموزان، شبکه های اجتماعی، کیفیت زندگی

مقدمه

سالیانی است که مسئله مدیریت فضای مجازی، به‌ویژه مدیریت سکوه‌های ارتباطی، به عنوان یک مسئله مهم و اساسی خودنمایی می‌کند. مسائلی مانند: مدیریت فضای مجازی، محدودسازی دسترسی‌ها، ایجاد دسترسی‌های آزاد، آموزش سواد رسانه و دهها موضوع دیگر، از مهم‌ترین مباحث در این مقوله‌اند که گاهی در قالب دوگانه‌هایی متضاد و غیرقابل جمع مطرح می‌شوند؛ دوگانه‌هایی مانند: مدیریت یا کنترل‌گری، آزادسازی یا تولید محتوای گفت‌وگوها و موضوعاتی نظیر آن، از جمله موضوعاتی است که سردرگمی‌هایی را بر فضای اندیشه‌ای نخبگانی و سیاست‌های اعمالی مدیران ایجاد کرده است. البته این موضوع، آسیب‌ها و مشکلاتی را هم برای اقتصاد، فرهنگ، دیانت و امنیت کشور و افراد جامعه پدید آورده است. (اکبری، ۱۳۹۷)

متأسفانه، این مسئله با وجود اهمیتی که دارد، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. تنها در زمانی که امنیت روانی و فرهنگی جامعه به خطر افتاده است، برای مقطعی، توجه دست‌اندرکاران به آن جلب شده و غالباً هم تصمیمات انقباضی یا انبساطی کوتاه‌مدت گرفته شده و پس از چندی نیز موضوع کاملاً رها شده است. در شرایطی که کشور جمهوری اسلامی ایران به دلیل مدیریت آشوب‌ها و اغتشاش‌ها، دسترسی به سکوه‌های ارتباطی خارجی را محدود ساخت، با توجه به وجود حدود ۵۰ میلیون کاربر فعال و نیمه‌فعال، این موضوع به‌سرعت به یکی از پُرچالش‌ترین موضوعات فضای مجازی تبدیل شد و مسئله مدیریت یا فیلترینگ، موافقان و مخالفانی پیدا کرد. (اکبری، ۱۳۹۷)

فضای مجازی، فضایی حقیقی

۲ فضای مجازی، ابزار و تفنن و فوق برنامه نیست؛ بلکه فضای مجازی، یک محیط زندگی است. محیط زندگی، یعنی جایی که افراد یک جامعه در آن، روابط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و... را شکل می‌دهند؛ جایی که افراد جامعه و به‌خصوص نسل جدید، در آن تربیت می‌شوند. پس، می‌توان گفت فضای مجازی، در حقیقت، فضایی حقیقی و زیست‌بومی جدید است. اکنون دنیای مجازی و واقعی، چنان در هم تنیده شده که تفکیک آنها از یکدیگر امکان‌پذیر نیست. (اکبری، ۱۳۹۷)

البته باید این نکته را نیز متذکر شد که اگر زمانی هزاران شهید تقدیم شد و خون‌های بسیاری ریخته شد، تا یک وجب از خاک این مرزوبوم به دست دشمن نیفتد، خاک از آن جهت مهم بود که نشانه هویت، اراده و استقلال این کشور بود. پس، همان طور که در فضای عینی سپردن هویت، استقلال و اراده ملت ایران به بیگانگان، به منزله عبور از خون شهدا قلمداد می‌شد، حال نیز باید دانسته شود که سپردن فکر و اعتقاد و آینده جوانان این کشور در فضای مجازی به بیگانگان، همچنان به‌مثابه عبور از همه آرمان‌ها و ارزش‌هایی است که در طول این سال‌ها به دست آمده است. (اکبری، ۱۳۹۷)

نقش فضای مجازی در اغتشاش‌ها

امروزه فضای مجازی، یکی از مهم‌ترین زمینه‌ها و مؤلفه‌های پیشرفت دولت‌ها و جوامع به شمار می‌آید و کشورهایی که دارای فناوری بالا و برنامه‌ریزی مناسب در زمینه فضای مجازی هستند، از آن به عنوان موتور پیش‌ران در ابعاد و عرصه‌های گوناگون بهره می‌برند. (اکبری، ۱۳۹۷)

تردید نیست که مهم‌ترین دلیل در ایجاد و گسترش انحراف‌های فکری و در نتیجه اغتشاش‌ها و آشوب‌ها، فضای مجازی است. گرچه شبکه‌های تلویزیونی و ماهواره‌ای هم در این میان نقش مهمی دارند، اما عمده برنامه‌های آنها نیز از طریق فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی در اختیار دشمن به مردم می‌رسد. به‌وضوح مشاهده می‌شود که کسانی که دائماً در شبکه اجتماعی مانند اینستاگرام حضور دارند و همه اخبار و اطلاعات خود را از آن طریق دریافت می‌کنند، در مورد مسائل کشور به گونه‌ای دیگر فکر می‌کنند و با وجود اینکه در فضای فیزیکی پیرامون خود، وضعیت کشور را مشاهده می‌کنند، اما واقعیت را همان چیزی می‌پندارند که از طریق فضای مجازی دریافت کرده‌اند. (اکبری، ۱۳۹۷)

فضای مجازی فعلی، محل حکمرانی دشمن و بستری مناسب برای دشمنان میهن شده است. در جریان اغتشاش‌هایی که گاهی در کشور رخ داده، به‌درستی اثبات شده است که شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌های خارجی، محلی برای ساماندهی، مدیریت، تحریک، ترغیب و حتی آموزش جوانان برای اغتشاش و خرابکاری و شورش بوده است.

کاستی‌های ایران در بحث فضای مجازی

با وجود پیشرفت‌های وسیع ایران اسلامی در زمینه‌های مختلف، متأسفانه در عرصه فضای مجازی دچار عقب‌ماندگی‌ها و وابستگی‌هایی است. این وضعیت، آسیب‌های جدی اقتصادی، علمی، سیاسی و به‌ویژه آسیب‌های فرهنگی و امنیتی را برای کشور و مردم آن در پی داشته است.

عقب‌ماندگی ایران در فضای مجازی، از چند حیث است:

اول. از حیث زیرساخت‌های فنی، با وجود دانش آن در میان جوانان ایرانی؛

دوم. از حیث عدم برخورداری مردم جامعه، حتی خواص، از سواد رسانه و دانش شیوه فعالیت در این فضا. عموم کاربران فضای مجازی، دانش لازم برای تحمل مطالب و اخبار در فضای مجازی و نیز دانش لازم برای بیان و انتقال مطالب فضای مجازی را ندارند.

به صورت کلی، برخی علل و ریشه‌های مشکلات فعلی که ناشی از فضای مجازی است، عبارت‌اند از: تفکر سطحی حاکم بر بعضی مسئولان و تصمیم‌گیران که پیشرفت در فضای مجازی را همان توسعه ظاهری آن فناوری در کشور دانسته‌اند و در نتیجه، امکانات فضای مجازی کشور را در بسترهای خارجی افزایش داده‌اند؛ (اکبری، ۱۳۹۷)

عدم فرهنگ‌سازی و آگاهی‌بخشی؛

آزادی مطلق و ولنگاری فضای مجازی و خلأ قانونی چگونگی فعالیت در این فضا.

مدیریت؛ نه فیلتر

یکی از مسائل و ابهامات اساسی در باره فضای مجازی، موضوع مسدودسازی و فیلتر برخی امکانات فضای مجازی است که موافقان و مخالفانی دارد. تحلیل ادله موافقان و مخالفان، در این مجال نمی‌گنجد؛ اما با یک نگاه فراتحلیلی نسبت به هر دو دیدگاه، می‌توان گفت: در مجموع، فیلتر به معنای مدیریت صحیح و به‌موقع و برنامه‌ریزی‌شده، کار درستی خواهد بود. به نظر می‌رسد، وقتی سخن از آسیب‌ها و نگرانی‌های فضای مجازی می‌شود، استفاده از تعبیر «مدیریت فضای مجازی»، دقیق‌تر از تعبیر «فیلترینگ و مسدودسازی فضای مجازی» باشد. (اکبری، ۱۳۹۷)

البته فضای مجازی، گستره بسیار وسیعی دارد که هیچ دولتی، نه می‌تواند و نه تمایل دارد همه آن را کنار گذاشته و مسدود کند. آنچه در موضوع فیلترینگ مطرح است، بخش‌هایی از فضای مجازی است که به صورت طبیعی، دولت‌ها بر اساس مصالح خود، استفاده از آن را محدود می‌کنند. در فضای واقعی، هر کشوری با دیده‌بانی در مرزهای جغرافیایی، به‌دقت از حریم و حدود مناطق خود محافظت می‌کند. با توجه به گستردگی فضای مجازی و دردسترس بودن آن برای همه اقشار و شرایطی که برای نفوذ از طریق آن در فکر و اندیشه اقشار مختلف هر جامعه وجود دارد، مرزبانی در این فضا، به‌مراتب از مرزبانی از فضای عینی و حقیقی، مهم‌تر و دشوارتر می‌نماید. (اکبری، ۱۳۹۷)

امروزه نظارت و حتی گاهی ایجاد محدودیت‌ها در امور اجتماعی، امری ضروری است که در برخی جوامع، عملی می‌شود. البته نظارت بر فضای مجازی و مدیریت آن نیز در چارچوب همین قاعده عقلایی صورت می‌پذیرد. در جای خود آمده است که بیشتر کشورها، حتی کشورهای غربی نیز بر اساس مصالح خویش، محدودیت‌هایی را در استفاده از امکانات و محتواهای شبکه‌های مجازی طراحی و اجرا می‌کنند؛ به عنوان نمونه، به دو مورد اشاره می‌شود: (اکبری، ۱۳۹۷)

الف. دولت آمریکا، فعالیت دو برنامه «وی چت» (۱) و «تیک‌تاک» (۲) را در سپتامبر ۲۰۲۰م برای کاربران این کشور ممنوع کرد. آمریکا با فشار آوردن به تیک‌تاک، آن را مجبور کرد همه سرورهایش را از این کشور خارج کند؛ مدیران چینی خودش را عوض و

مدیران آمریکایی انتخاب نماید و رابطه خود را با دولت چین به حداقل برساند. با وجود انجام همه این کارها توسط تیک تاک، آمریکا باز هم نتوانست آن را تحمل کند و در آخر، آن را مسدود کرد. دولت آمریکا معتقد است که برنامه های چینی امنیت ملی، سیاست خارجی و اقتصاد آمریکا را به خطر می اندازد و باید جلوی آنها ایستاد. بر اساس مفاد دستور عمل ارائه شده از سوی دولت آمریکا، میزبانی این اپلیکیشن در خاک آمریکا یا فراهم آوردن دسترسی به آن برای کاربران، از طریق شبکه های VPN نیز ممنوع خواهد بود. (اکبری، ۱۳۹۷)

جالب است بدانیم که در گذشته، هرگاه یک کشور دسترسی به یک اپلیکیشن را قطع و فیلتر کرده، آمریکا با محکوم کردن این حرکت، علیه آن کشور بیانیه داده است. فیلتر کردن فیسبوک، توئیتر، تلگرام در ایران و چین و روسیه، همیشه اهرم فشاری برای آمریکا بوده و آن را سندی برای دیکتاتور خواندن این دولت ها می دانسته است؛ اما زمانی که می بینیم تیک تاک گوی سبقت را از آمریکایی ها ربوده و حدود ۱۰۰ میلیون کاربر آمریکایی از آن استفاده می کنند، قضیه فرق کرده است! (اکبری، ۱۳۹۷)

ب. مسئولان اتحادیه اروپا به ایجاد زیرساخت «سامانه نام دامنه (۴) اختصاصی برای اروپا»، با قابلیت اعمال فیلترینگ و محدودیت های خاص، علاقه مند هستند. بر اساس جزئیات اعلام شده در مورد آن، پروژه «EU 4 DNS»، دارای قابلیت های بسیار قدرتمندی در زمینه فیلترینگ است. مسئولان مربوطه اعلام کرده اند که این طرح با قابلیت فیلتر داخلی ارائه خواهد شد، تا بتواند دامنه های مخرب مانند: صفحات دارای بدافزار، وبگاه های فیشینگ و سایر تهدیدات امنیت سایبری موجود در اینترنت را مسدود کند. این قابلیت فیلترینگ با استفاده از داده های اطلاعاتی ارائه شده توسط شرکای مورد اعتماد اتحادیه اروپا، مانند تیم های ملی واکنش سریع به حوادث سایبری، پشتیبانی می شود و می تواند برای دفاع از سازمان ها در سراسر اروپا در برابر تهدیدات مخرب رایج مورد استفاده قرار گیرد. (۵) بنابراین، باید گفت نظارت و اعمال محدودیت در استفاده از اینترنت، در بسیاری از کشورها انجام می شود. (اکبری، ۱۳۹۷)

اعتیاد به فضای مجازی و روش هایی برای مدیریت آن

لفظ اعتیاد، بیشتر تداعیگر اعتیادهای سنتی همچون اعتیاد به الکل، نیکوتین، مواد مخدر و قمار است؛ اما اعتیاد از طریق اینترنت با وجهه جدیدی روبرو شده است. گسترش رایانه های شخصی و افزایش اتصال به اینترنت در خانه و محل کار، منجر به ظهور معضلی به نام «اعتیاد آنلاین» شده است. اعتیاد به اینترنت شامل اعتیاد به اتاق های گپزنی، هرزه نگاری، قمار آنلاین و خریدهای اینترنتی می شود. همچون دیگر اعتیادها، این نوع اعتیاد نیز فرد معتاد را از خانواده و اطرافیانش منزوی می سازد. اعتیادها رفتاری، همچون اعتیاد به شبکه اینترنت، می توانند موجب تخریب سلامت، روابط، احساسات و نهایتاً روح و روان فرد گردند. بنابراین، همان طور که رایانه های شخصی روز به روز در خانه های ما همچون دستگاه های تلویزیون جای پای خود را باز می کنند و اتصال به شبکه اینترنت افزایش می یابد، در راستای مقابله با مضرات این فناوری نوین نیز باید گام هایی برداریم. (شجاعی، ۱۳۹۹)

برای بررسی تاثیر شبکه های اجتماعی بر دانش آموزان لازم است ابتدا این موضوع بررسی گردد که اصلاً شبکه های اجتماعی چه چیزهایی هستند و از چه زمانی بر ری کار آمده اند، شبکه های اجتماعی از سال ۱۹۵۴ توسط جان بارنز مطرح گردید، پژوهش های مختلف در زمینه ی انسان شناسی توسط جان بارنز بود که منجر به کشف و روی کار آمدن شبکه های اجتماعی مختلف شد.

شبکه های اجتماعی زمانی تشکیل می شوند که ساختاری از گره هایی مرتبط با هم ارتباط پیدا می کنند منظور از گره در این تعریف هر فرد، اجتماع یا گروه خاصی است البته این تعریف کلی از شبکه اجتماعی است روی صحبت ما با شبکه های اجتماعی مجازی است که امروزه بسیار رواج پیدا کرده است.

در حالت کلی شبکه های اجتماعی مجموعه ای از گردهم آیی هایی است که افراد مختلف برای اهداف شخص آن را به وجود می آورند حال اگر بستر این گرد هم آیی ها اینترنت باشد و افراد حضور فیزیکی نداشته باشند نام شبکه اجتماعی مجازی به آن اطلاق می گردد. در شبکه های اجتماعی مجازی لزوماً افراد به دنبال اهدافی مثل تجارت، اهداف شغلی و... نیستند بلکه گاهی اوقات

اشخاص بدون انگیزه ی خاصی و بدون در سر داشتن هدفی خاص به این شبکه های اجتماعی می پیوندند و مضرت ترین حالت ممکن همین است که فرد بدون در سر داشتن هدفی خاص و صرفا برای سرگرمی به این شبکه های مجازی می پیوندند که در ادامه به آن اشاره خواهد شد. (تحریریه مهر اول، ۱۴۰۰)

تمام شبکه های ارتباطی و مجازی که امروز در جامعه رواج پیدا کرده است بر مبنای اینترنت است که مدام در حال رشد می باشد ، شبکه های اجتماعی فوق الذکر به واسطه ی اینترنت است که در حال رشد و پیشرفت دائم است و در بین مردم روز به روز بیش از پیش از محبوب می شود. با این وجود شبکه های مجازی اثراتی مخرب نیز دارند که بیش از همه دانش آموزان را درگیر کرده است مطابق تحقیقات صورت گرفته ۷۰ درصد از دانش آموزانی که مدام در حال استفاده از شبکه های اجتماعی هستند و در آن غرق شده اند افت تحصیلی شدیدی پیدا کرده اند. دانش آموزان بیش از تمام افراد دیگر جامعه آسیب پذیر هستند و در این مورد نیز به همین شکل است دانش آموزان بیش از سایر افراد در معرض خطرات شبکه های اجتماعی قرار دارند. (تحریریه مهر اول، ۱۴۰۰)

محققان پس از بررسی های متعدد به این نتیجه رسیدند که شبکه های اجتماعی باعث انزوای شخص و دوری او از جامعه می گردد و دانش آموزانی که در این سن بیشتر وقت خود را صرف وب گردی و شبکه های اجتماعی مختلف می کنند به مرور زمان از خانواده خود دور می شوند و به نوعی پیوندشان با خانواده و جامعه روز به روز کمتر می شود علاوه بر این که این افراد از جامعه و خانواده دورتر می شوند میزان تاثیر پذیرشان نیز از این محیط های مجازی به شدت افزایش میابد و به مرور زمان از اهداف خود غافل شده و به سمت تباهی و اهداف پوچ سوق پیدا میکنند ، این افراد آنقدر غرق در این شبکه های اجتماعی می شوند که برای رسیدن به اهدافی پوچ تلاش می کنند که نه سودی برای حال و نه سودی برای آینده ی آنها دارد و با این کار بنیان زندگی خود را بر روی موضوعی پوچ سوار می کنند. (تحریریه مهر اول، ۱۴۰۰)

تاثیر شبکه های اجتماعی بر دانش آموزان

سازمان آموزشی هر کشوری نقش به سزایی در پرورش و رشد آن جامعه دارد شاید بتوان اینگونه بیان کرد که آموزش و پرورش هر کشوری از ساختارهای بنیادین و اصلی آن کشور است زیرا مسئولیت پرورش نسل جدید جامعه را دارد و با درایت خود هر ابزار خطر آفرینی برای دانش آموزان را باید تحت نظر بگیرد و معایب و مزایای آن را مورد بررسی قرار دهد.

به همین جهت در این موقعیت جامعه و باتوجه به گرایشی که افراد در سنین مختلف مخصوصا در سنین نوجوانی و جوانی به این شبکه های اجتماعی دارند مسئولان مربوطه باید در فکر تصمیمی درست و برنامه ریزی صحیح برای آینده سازان این جامعه باشند و این امر مستلزم این است که مسئولین مربوطه تاثیر شبکه های اجتماعی بر دانش آموزان را مورد بررسی قرار دهند و باتوجه به آن تصمیمی درست اتخاذ نمایند. یکی از تبعات منفی که ممکن است گریبان گیر دانش آموزان باشد افت تحصیلی ناشی از شبکه های اجتماعی است که دقیقا آینده ی فرد را درگیر می کند و اگر در زمان مناسب با این موارد برخورد لازم صورت نگیرد زندگی فرد رو به تباهی خواهد رفت و روز به روز از هدف زندگی دورتر خواهد شد. (تحریریه مهر اول، ۱۴۰۰)

امروزه پررنگ ترین قسمت زندگی افراد بالاخص نوجوانان شبکه های اجتماعی است که بسیار متنوع شده است امروزه نوجوانان بیشتر زمان خود را صرف آن می کنند و به نحوی در زندگی انسان ها پررنگ شده است که به نوعی اعتیاد در بین جوانان تبدیل شده است. شبکه های مجازی به مرور بر سلامت روان افراد نیز تاثیرات منفی بر جای خواهند گذاشت و حتی اگر به موقع با این معضل اجتماعی برخورد نشود ممکن است فرهنگ نوجوانان نیز تحت تاثیر آن تغییر یابد.

محققان مختلف برای بررسی تاثیر شبکه های اجتماعی بر دانش آموزان تحقیقات و پژوهش های مختلف انجام دادند، در آخرین تحقیق صورت گرفته محققان پرسشی را بین ۱۵۰۰ جوان انگلیسی مطرح کردند و از آنها خواستند تا عقیده و نظر خود را درباره ی شبکه های اجتماعی مختلف نظیر فیسبوک ، اینستاگرام ، اسنپ چت ، توییتر و یوتیوب بیان کنند و تمام این نتایج مورد بررسی قرار گرفت که حاوی نظرات مثبت و منفی متعددی بود مطابق این پژوهش تنها شبکه ی اجتماعی که در بین جوانان تاثیر

مثبت نداشت یوتیوب معرفی شد. و مخرب ترین نوع آن اینستاگرام و اسنپ چت معرفی شد که تبعات مخرب بسیاری برای جامعه بالاخص جوانان دارد و اثراتی جبران ناپذیر همچون مشکلات خوابی، اضطراب، تنهایی و... به وجود خواهد آمد البته باید به این موضوع نیز اشاره گردد که این نوع شبکه های مجازی نیز تاثیرات مثبتی از جمله آگاهی بخشی اجتماع، تقویت روابط اجتماعی، تقویت حمایت های انسانی و... بر جای می گذارد اما این موارد تنها در صورتی به وقوع می پیوندد که از این شبکه های مجازی استفاده ی درست شود. (تحریریه مهر اول، ۱۴۰۰)

رسانه می تواند یک ویدئو، برنامه تلویزیونی، رادیو، روزنامه، اپلیکیشن، وبلاگ، پوستر تبلیغاتی و حتی یک پیامک باشد. همین صفحه ای که الان در حال خواندن آن هستید هم یک رسانه به حساب می آید. پس به طور کلی، هر کانالی که برای انتقال اطلاعات و ارتباط با مخاطبان استفاده شود، یکی از انواع رسانه است. با این توصیف، پتل پیامک هم یک رسانه به شمار می رود که یک کسب و کار با ارسال اس ام اس به مشتریان، با آن ها ارتباط برقرار می کند و ارتباطات خود را با مشتریان حفظ می کند یا مشتریان جدید به کسب و کار اضافه می کند. بر اساس شاخص جهانی وب، در یک روز معمولی ۱۲ درصد مردم از تلویزیون، ۱۰ درصد از رادیو، ۱۲ درصد از مطبوعات آنلاین، ۲۸ درصد از شبکه های اجتماعی، ۱۳ درصد میکرو بلاگینگ و ۹ درصد از وبلاگ ها استفاده می کنند. در این میان، فقط ۱۷ درصد مردم به انجام کارهای دیگر مشغول اند. این آمار نشان می دهد که اطلاعات موجود در رسانه (درست یا غلط) تأثیر زیادی بر افکار مردم می گذارند. (خبرگزاری مهر، ۱۴۰۰)

تأثیر رسانه بر جامعه و فرهنگ از طریق برنامه های تلویزیونی و بازی های کامپیوتری

فیلم ها و سریال ها همیشه برای مردم جذاب و هیجان انگیز هستند. در پشت شخصیت پردازی های فیلم ها، پیامی عمیق و گسترده نهفته است که به بینندگان منتقل می شود. افراد خوب و بد، قهرمانان و افراد شرور در این داستان ها وجود دارند و هر کدام تأثیر خاصی بر مخاطب می گذارند. بازی های ویدئویی خشونت آمیز رفتارهای تهاجمی مانند تیراندازی و کشتن را به مخاطب القا می کنند. در واقع، کاری که توسط گیمر انجام می شود بر افکار او تأثیر می گذارد؛ چون این گیمر است که شخصیت ها را کنترل می کند. تأثیر فیلم ها و بازی ها کاملاً به هدف سازنده بستگی دارد و با توجه به پیام آن، می تواند مثبت یا منفی باشد. (خبرگزاری مهر، ۱۴۰۰)

تأثیر رسانه بر سبک زندگی زنان و مردان با استفاده از نمایش عکس مدل ها

رسانه ها همیشه سعی می کنند تصویر افراد لاغر، عضلانی و مانکنی را به عنوان یک هیکل زیبا به مخاطب نشان دهند. دیدن تیپ های لاغر و عضلانی تأثیر بسیاری روی احساس مخاطبان نسبت به بدنشان و همچنین رژیم غذایی آن ها می گذارد. مثلاً زنان ممکن است با دیدن مدل های مانکنی در کمپین های تبلیغاتی، رضایت کمی نسبت به بدن طبیعی خود داشته باشند. مشاهده مداوم این تصاویر باعث می شود که مخاطبان بدون توجه به سلامت جسمانی، سبک زندگی و تغذیه خود را تغییر دهند. در حالی که ورزش کردن و داشتن تغذیه سالم، اصولی است که برای سلامت فیزیکی و روانی اهمیت دارند. هدف اصلی رسانه ها، بازاریابی و فروش محصولات است. در بسیاری از موارد، رسانه های اجتماعی از روش های غیر انسانی و غیر اصولی برای تأثیر گذاری بر ذهن مخاطب استفاده می کنند. رسانه ها باعث می شوند که مردم از قدرت قضاوت خود بهره نبرند و رفتارهای واکنشی و هیجانی نشان دهند. در دنیای امروز و با پیشرفت تکنولوژی، هرکسی می تواند یک رسانه باشد. اگر شما هم رسانه خاصی در اختیار دارید، وجدانتان را به کار بگیرید و اطلاعات مفید و ارزشمندی در اختیار مخاطبان قرار دهید. (خبرگزاری مهر، ۱۴۰۰)

دانش آموزان و اینترنت

اینترنت و وب گردی از جمله پدیده هایی است که در دو دهه اخیر جای خود را در میان مردم جهان باز کرده است و دیگر حد و مرزها نسبت به این پدیده شکسته و تمامی افراد اجتماع صرف نظر از دیدگاه ها و سلیقه گوناگون به آن گرایش پیدا کرده اند.

اما اینترنت تا جایی پیش رفته که حتی از تلویزیون و ماهواره، آرقیب سنتی‌تر خود پیشی گرفته است. دیگر افراد نه تنها نسبت به این ابزار ارتباطی اشتیاق بیشتری نسبت به ماهواره و تلویزیون از خود نشان می‌دهند که با آمدن مطبوعات آنلاین نیز از اقبال مردمی نسبت به روزنامه‌های سنتی و چاپی به شدت کاسته شده است. اما آنچه اینترنت را مانند تلویزیون برای کودکان خطرناک جلوه می‌دهد افزایش سایت‌های بازی‌های اینترنتی و سایت‌های غیراخلاقی است که باعث بروز ناهنجاری‌هایی در میان قشر نوجوان و جوان جامعه می‌شود.

ترویج فرهنگ صحیح استفاده از اینترنت

چت محیط گفتگویی است که می‌توان استفاده‌های متفاوتی از آن کرد. افرادی که آگاهی و بینش لازم را از شبکه جهانی اینترنت و ابزار آن دارند می‌توانند بر معلومات خود بیفزایند و در مقابل، کسانی که آگاهی کافی ندارند تنها وقتشان را با گفتگوهای بی‌بهره هدر می‌دهند و بدون هیچ فایده‌ای از زندگی مفید دورمانده و از طرفی نیز به علت عدم شناخت کافی والدین در مورد این تکنولوژی نوین، کاربردهای نادرست آن گریبان گیر جوانان می‌شود. عکس‌ها، فیلم‌ها، مجلات، بازی‌های کامپیوتری و پورنوگرافی در اینترنت که تجاوز و غیرانسانی شدن جنس مؤنث را در صحنه‌های مستهجن به تصویر می‌کشد، ابزاری قدرتمند در تغییر شکل دادن نگرش‌ها و آگاهی‌های جوانان از رابطه زناشویی می‌باشد. حداقل تأثیری که این امر می‌تواند بر روی جوانان بگذارد، تغییرات فاحش در شیوه نگرش و رفتار آنهاست که این امر با مشاهده تصاویر محرک زناشویی تسریع خواهد شد.

چت روم مکانی است که یک جوان در آن احساس آزادی می‌کند که این آزادی باعث سوءرفتارها در بین جوانان می‌شود. وقت‌گذرانی بیش از حد از چت روم‌ها علاوه بر تلف کردن پول و سرمایه باعث می‌شود تا کاربران در انجام تکالیف تحصیلی کوتاهی نمایند و دچار افت تحصیلی شوند. یکی دیگر از جنبه‌های منفی چت روم‌ها، ورود بی‌هویت اشخاص در آن است و با توجه به تحقیقات انجام گرفته کسانی که نسبت به دیگران کمتر از چت روم‌ها و کلا اینترنت استفاده می‌کردند، ارتباط فیزیکی بهتری با خانواده و دوستان خود داشتند. استفاده از چت روم‌ها نیز مشکلات خانوادگی زیادی را ایجاد می‌کند که این استفاده زیاد از اینترنت باعث می‌شود تا فرد نتواند با خانواده خود ارتباط برقرار کند و روابط خانوادگی و زندگی زناشویی او دچار اختلال می‌گردد. (شجاعی، ۱۳۹۹)

در این مقطع نیازمند آن هستیم که از این امکانات به بهترین نحو استفاده کنیم باید فرهنگ سازی کنیم، فرهنگ جامعه تحت تاثیر فناوری‌ها تغییر می‌کند و باید فرهنگ جدید و ساختار ارتباط تولید شده را شناخته و هم‌راستا با آن گام برداریم. در غیر این صورت به یکسری افراد بی‌هدف، عصبی و ناراضی تبدیل خواهیم شد. چت تا زمانی که مهار شود نه تنها مشکلی ایجاد نمی‌کند بلکه بسیار سودمند و مفید می‌باشد، اما وقتی به لایه‌های ضداخلاقی و ضد اجتماعی برود، از هم گسیختگی روابط خانوادگی را در پی خواهد داشت. باید با آموزش صحیح‌اقتشار مختلف جامعه از کاربردهای مثبت چت، این فناوری را برای کارهای فراملی، علمی و نوآوری‌های ارزشمند، مورد استفاده قرار داد. نکته مهم این است که فرهنگ آن باید ایجاد شود. (شجاعی، ۱۳۹۹)

در هر حال نمی‌توان منکر جذابیت‌های ارتباط به واسطه چت شد. اما این نکته را نیز نباید از یاد برد که فضای مجازی، فضایی است که در عین داشتن تهدیدها و محدودیتها، می‌تواند فرصت‌ها و قابلیت‌های زیادی را نیز همراه داشته باشد. سیاستگذاران باید در درجه اول نیازهای جوانان را به خوبی شناسایی کنند و در درجه دوم این فضا را به‌درستی مدیریت کنند.

تکنولوژی‌های ارتباطی

از جدیدترین تکنولوژی‌های ارتباطی می‌توان از شبکه‌های اجتماعی نام برد. شبکه‌های اجتماعی پایگاه‌های جدیدی هستند که در مرکز توجه کاربران قرار گرفته‌اند و هر کدام دست‌های از کاربران با ویژگی‌های خاص را گرد هم می‌آورد (آقابابایی و تاجی، ۱۳۹۶). شبکه‌های اجتماعی ارتباط‌های فردی، ارتباط فرد در خانواده، حوزه‌های اجتماعی و ساختار خانواده را تحت تاثیر قرار می‌دهد که هر کدام از این چهار شاخه آثار منفی و مثبتی به همراه دارد. انتقال سریع داده‌ها، اطلاع‌رسانی، دسترسی راحت به کانال‌های مورد نیاز از ویژگی‌های مهم شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی است. (حسین آبادی، ۱۳۹۹)

کیفیت زندگی در افراد

واژه کیفیت زندگی اولین بار توسط پیگو در سال ۱۹۲۰ در کتاب اقتصاد و رفاه مطرح شد که در آن کتاب در مورد حمایت دولت از اقبال پایین و تاثیر آن بر روی زندگی و سرمایه های ملی بحث شده بود. اقدامات سازمان جهانی بهداشت و همچنین وجود نابرابری های اجتماعی گسترده روند توسعه مفهوم کیفیت زندگی و اعمال سیاستگذاری های مختلف را در ارتباط با کیفیت زندگی تسریع بخشید. در واقع تاریخچه تحقیق درباره کیفیت زندگی مربوط به تحقیقات جامعه شناسی است که در سال ۱۹۶۰ با تشکیل کمیته ای توسط رییس جمهور آمریکا شتاب گرفت و جامعه شناسان توجه خود را به کیفیت زندگی در مورد گروهها و جوامع مبذول داشتند. سایر پژوهشگران کیفیت زندگی فردی را مورد مطالعه قرار دادند. بحث کیفیت زندگی به تازگی در ادبیات توسعه پایدار، برنامه ریزی توسعه اجتماعی، مباحث اقتصاد نوین مطرح شده و جایگاه ویژه ای یافته است و دولتها در سطح ملی و محلی و نیز موسسات متعددی بر روی سنجش و شاخص سازی آن فعالیت می کنند (محققی کمال، ۱۳۸۶: ۱۳).

کیفیت زندگی، حدود ۴۰ سال پیش در آمریکا معرفی شد و علوم اجتماعی پرچمدار طرح و سنجش آن شدند. با گذشت زمان و خصوصاً در دهه گذشته، تلاش های زیادی برای ارزیابی کیفیت زندگی در علوم پزشکی بر روی افراد مختلف صورت گرفت. در سال ۲۰۰۱ در تعریفی که ویور ارائه داد و مورد قبول بسیاری از صاحب نظران می باشد، کیفیت زندگی عبارت است از برداشت هر شخص از وضعیت سلامت خود و میزان رضایت از این وضعیت (کینگ و همکاران، ۲۰۰۶).

کیفیت زندگی یک مفهوم چند بعدی است و به عنوان احساس نشاط و رضایت از زندگی تلقی می شود. در واقع نشاط و بهزیستی نوعی ارزشیابی ذهنی از تجارب فردی در حیطه های مختلف زندگی است. حیطه ها شامل تأهل، خانواده، اشتغال، دوستان، تحصیلات، سلامت و ... می باشند (گولیک، ۱۹۹۷).

کیفیت زندگی عبارت است از ساختار چند بعدی که با نشاط اجتماعی، روانی و جسمی مشخص می شود و لغات متعددی به جای آن استفاده می شود. مانند رضایت از زندگی، اعتماد به نفس، بهزیستی، سلامتی، شادی، تطابق مفاهیم و ارزش ها در زندگی و وضعیت عملکردی (کانام و آکرون، ۱۹۹۹).

تستا و سیمونسون (۱۹۹۶) کیفیت زندگی را چنین تعریف می نمایند: حیطه های اجتماعی، روانی و جسمی سلامت که متأثر از تجارب، باورها، ادراکات و انتظارات فرد می باشند.

برخی از صاحب نظران کیفیت زندگی را در رابطه با سطح خوشحالی و رضایتمندی از زندگی و احساس فردی بهتر زیستن توصیف مینمایند و گروهی نیز آن را در ابعاد عملکردی و کنترل بیماریها و نشانه های آن مورد توجه قرار داده اند. (الینگسون، ۲۰۰۰، به نقل از صبوری، ۱۳۸۹).

کارلسون، برگلین و لارسون (۲۰۰۰) معتقدند که مفهوم کیفیت زندگی فاقد یک تعریف مشخص می باشد. یکی از تعاریف موجود این مفهوم را چند بعدی دانسته و شامل جنبه های مختلف زندگی فرد می داند. اگرچه توافق مشترکی روی تعریف کیفیت زندگی وجود ندارد ولی اغلب تعاریف در حول و حوش رضایت از زندگی متمرکز است. در واقع اغلب آنان، کیفیت زندگی را به صورت رضایت از زندگی در گذشته، حال و آینده تعریف می کنند.

وینهوفن معتقد است در نیمه اول قرن بیستم کیفیت زندگی در کشورها بیشتر بر اساس سطح مادی زندگی مورد اندازه گیری قرار می گرفت. هرچه سطح این معیار در کشورها بالاتر بود این گونه پنداشته می شد که زندگی شهروندان آن کشور نیز بهتر است. کیفیت زندگی بر اساس معیارهای مرتبط با تولید ناخالص داخلی اندازه گیری می شود. در دهه ۱۹۶۰ اعتقادات و باورها تغییر کرد این امر موجب شد کیفیت زندگی در قالب شاخصهای گسترده تر و فراگیر تر تعریف شود. تغییری که به جنبش شاخصهای اجتماعی منتهی گردید. همان گونه که گزارش وینهوفن نشان می دهد در نیمه اول قرن بیستم تولید ناخالص داخلی یا سطح مادی زندگی به جای کیفیت زندگی اندازه گیری می شد. آنچه از شواهد بر می آید در گذشته تعریف یا بازتعریف آمارهای اجتماعی یا جمع آوری آمارهای اجتماعی تحت عنوان کیفیت زندگی صورت گرفته است. کامنیز سخنرانی رئیس

جمهور آمریکا، جانسون، را در سال ۱۹۶۴ گزارش میکند که گفت: پیشرفت و ترقی به سوی اهداف اجتماعی را نمی‌توان بر اساس تراز مالی بانک‌ها اندازه‌گیری کرد. پیشرفت تنها از طریق کیفیت زندگی مردمان قابل اندازه‌گیری است. نول یکی از محققان برجسته در زمینه کیفیت زندگی نیز سخنان رئیس‌جمهور آمریکا در سال ۱۹۶۴ را مورد تأکید قرار می‌دهد "بزرگترین جامعه در ارتباط با "چقدر" تعریف نمیشود بلکه با "چقدر خوب" قابل سنجش است، نه با کمیت کالاها بلکه با کیفیت زندگی تعریف میشود. از این رو ایده کیفیت زندگی به عنوان شاخص قابل اندازه‌گیری دستاوردهای یک جامعه بزرگ با ایده ترقی و پیشرفت عجین شده و قابل انفکاک نیست (آخوندی و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۷).

بحث و نتیجه‌گیری

از آنجایی که استفاده از شبکه‌های اجتماعی اعتیادآور است بهتر است افراد در استفاده از آن میانه‌روی کنند. مدیریت زمان و داشتن برنامه‌ی روزانه و هفتگی برای دانش‌آموزان بهترین روش برای جلوگیری از دچار شدن به مضرات شبکه‌های اجتماعی و عقب ماندن از درس و مدرسه و زندگی شخصی است. استفاده از شبکه‌های مجازی باید توسط والدین دانش‌آموزان کنترل شود زیرا استفاده‌ی بیش از ۴ ساعت از این شبکه‌ها اعتیادآور و مخرب است. بهتر است والدین، معلمین، مشاورین و هر شخصی که می‌تواند تأثیر مثبتی روی دانش‌آموز داشته باشد، روش‌های استفاده‌ی آگاهانه و درست از شبکه‌های اجتماعی را به افراد آموزش دهند. چنانچه کودکان و نوجوانان به مرحله‌ای رسیده‌اند که اینترنت را به خواب و غذا ترجیح می‌دهند و کار و مسئولیت‌های روزمره خود را به خاطر آن عقب می‌اندازند، متأسفانه باید بدانید که مشکل جدی است و لازم است با پزشک مشورت کنید. نوع استفاده از فناوری نوین بسیار مهم است، هیچ چیزی در ذاتش بد نیست زیرا همان‌طور که چاقو می‌تواند جان یک انسانی را نجات دهد به راحتی می‌تواند جانی را بگیرد، مهم نحوه‌ی استفاده از ابزارها هستند. (حیدری، ۱۳۹۹)

آموزش مجازی یک سبک جدید از آموزش است که در آن نیاز زیادی به تجربه داریم تا زمانیکه حتی ویروس کرونا ریشه کن گردید بتوانیم از این روش استفاده کنیم. باید از این فرصت بوجود آمده استفاده کنیم و در آموزش یک پله بالاتر رویم. در این راه توسعه زیرساخت‌ها، آموزش سواد رسانه‌ای به مردم و تأمین لوازم آموزش‌های مجازی از کلیدی‌ترین موضوعاتی است که باید مورد توجه قرار گیرد.

شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌تواند به‌عنوان یک شیوه مناسب برای تعامل میان دانش‌آموزان از یک سو و نیز معلم و دانش‌آموزان برای انتقال مطالب علمی، به اشتراک‌گذاری سؤالات و مسئله‌های درسی و کمک به یکدیگر در شناخت مسیر درست حل مسائل مورد استفاده قرار گیرد. گرچه در این بررسی استفاده از شبکه اجتماعی مجازی بر روی عملکرد کمی تحصیلی دانش‌آموزان از تأثیر منفی برخوردار نیست لکن باید توجه داشت که عضویت در این شبکه‌ها در قالب گروه و هم به شکل یک کانال در صورتی که ایجاد وابستگی نماید و دانش‌آموزان وقت زیادی از اوقات درسی خود را به آن اختصاص دهند، می‌تواند روی عملکرد کمی تحصیلی دانش‌آموزان تأثیرگذار باشد. (شاوردی و همکاران، ۱۳۹۸)

وجود نظارت و ایجاد محدودیت در امور اجتماعی، مانند نظارت بر مراکز فروش غذا و دارو و جلوگیری از فروش کالای مضر و غیراستاندارد و یا برخورد‌های سلبی با برخی کالاهای خارجی، ظرفیت زمینه‌سازی برای پیشرفت یک کشور در زمینه همان کالاها را دارد. محدودسازی بخشی از فضای مجازی نیز در صورت تدبیر و برنامه‌ریزی، می‌تواند از عوامل پیشرفت و قطع وابستگی یک کشور در فضای مجازی واقع شود. (اکبری، ۱۳۹۷)

اساساً مدیریت تکنولوژی، به معنای مخالفت با آن نیست؛ بلکه می‌توان با مدیریت صحیح، زمینه توسعه همان تکنولوژی را در جهات مثبت آن، فراهم ساخت. در زمان ترویج ماهواره که نگرانی‌هایی از توسعه ماهواره در میان همه مردم بود، برخی بر این

عقیده بودند که مخالفت با ماهواره و جلوگیری از آن، فایده‌ای ندارد؛ چراکه به‌زودی در اثر پیشرفت تکنولوژی، همه می‌توانند بدون بشقاب نیز به ماهواره دسترسی پیدا کنند.

در همان زمان، مقام معظم رهبری به‌صراحت مطالبی فرمودند که پاسخگوی برخی شبهات در این باره بود. ایشان در تاریخ ۲۸ اردیبهشت ۱۳۷۸، به مناسبت، به مفاسد آزادی ماهواره اشاره نمودند و از تصویب قانون ممنوعیت ماهواره توسط مجلس شورای اسلامی تمجید کردند و با قاطعیت خواستار تداوم اجرای این قانون شدند. ایشان در همین راستا، در پاسخ به این شبهه که «چون تا چند سال دیگر می‌توان بدون بشقاب، تصاویر ماهواره را دریافت کرد، پس، ماهواره را آزاد کنیم»، اشاره کردند که این منطق، صحیح نیست و باید نتیجه احتمال و پیش‌بینی مذکور، تلاش برای پیدا کردن و تدارک راه‌های جدید جهت جلوگیری از نفوذ ماهواره باشد. متن گفته‌های ایشان به دلیل اهمیت، ذکر می‌شود: (اکبری، ۱۳۹۷)

«امروز سلطه‌گران در همه جای دنیا - هر جایی به‌تناسب - در فکر سلطه فرهنگی‌اند؛ یک نمونه‌اش هم همین ماهواره است که حالا باز هم می‌بینم بحث ماهواره را مطرح کرده‌اند. این منطق، درست نیست که ما بگوییم چون تا پنج سال دیگر فناوری ماهواره پیشرفت خواهد کرد و بدون بشقاب هم مردم ممکن است تصاویر ماهواره را بگیرند، پس، از حالا جلوییش را باز کنیم! این منطق، منطق صحیحی نیست. آن کسی که این منطق را مطرح می‌کند، باید بگوید برای جلوگیری از آن [فناوری جدید هم]، چه کار تازه‌ای باید کرد. این منطق و استدلال، این‌گونه باید نتیجه بدهد. (اکبری، ۱۳۹۷)

- اکبری، احمد، اهمیت و ضرورت مدیریت فضای مجازی، ۱۳۹۷، حسنی، روزبه، تأثیر رسانه بر افکار مردم، ۱۴۰۱.
- فراهانی، شعله، افکار عمومی چیست؟، مدیر مرکز افکارسنجی جهاد دانشگاهی استان مرکزی، ۱۳۹۵.
- خبرگزاری مهر، تأثیر رسانه بر افکار مردم چیست؟، ۱۴۰۰.
- حیدری، میلاد، تأثیرات منفی شبکه‌های اجتماعی بر سلامت انسان، ۱۳۹۹.
- تحریریه ایرانیک وب، نقش رسانه در دنیای امروزی چیست؟، ۱۴۰۰.
- رضایی، سعید، فواید و معایب آموزش مجازی، ۱۳۹۹.
- سیف‌علی اکبر (۱۳۸۷). روانشناسی پرورشی نوین روانشناسی یادگیری و آموزش، تهران، نشر دوران
- محسنی، علی، آذری، احمد، بررسی تأثیر فضای مجازی بر جامعه‌پذیری دانش‌آموزان دبیرستانی پسرانه منطقه ۱۷ تهران، ۱۳۹۵.
- شهبازی عنبران، بهجت، هاشمی، شهناز، جعفری، علی، سلطانی فر، محمد، اثر‌پذیری هویت نوجوانان از فضای مجازی و واقعی، ماهنامه علمی جامعه‌شناسی سیاسی ایران، سال پنجم، آذر ۱۴۰۱.
- جعفری، علی. آسیب‌های ناشی از عضویت و فعالیت در شبکه‌های اجتماعی در میان نوجوانان و جوانان شهر اردبیل، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، ۰۱۹، ۱۳۹۶.
- حسین‌آبادی، مریم. شبکه‌های اجتماعی معرف سبکی از زندگی (نگاهی به تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر سبک زندگی کاربران). روزنامه رسالت، ۳-۶، ۳۶۹۳، ۱۳۹۹.
- شاوردی، تهمینه، حیدری، حسین، چیت‌ساز قمی، محمدجواد، تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد کمی تحصیلی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی، تهران، ایران، ۱۳۹۸.
- شجاعی، تأثیر اینترنت و شبکه‌های مجازی بر روی افت تحصیلی دانش‌آموزان، آموزگار پایه دوم، ۱۳۹۹.
- آقابابایی، عزیز اله و تاجی، محمدرضا، عوامل مؤثر بر شبکه‌های اجتماعی (مطالعه موردی کاربران کافینتها در شهرستان شهرکرد)، مجموعه مقالات همایش ملی رسانه و مسائل اجتماعی ایران، اصفهان: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۹۶.

1ST INTERNATIONAL CONFERENCE ON MANAGEMENT, EDUCATION AND TRAINING RESEARCHES IN EDUCATION

Archive of SID

MARCH 10, 2024 | TEHRAN

۲۰ اسفند ۱۴۰۲

محل برگزاری: تهران

اولین کنفرانس بین المللی پژوهش های مدیریت، تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش

ISC^{CM}
Index Science Citation Center

OxfordCert
Universal